

Biserica însăși era și rămâne adepta fastului liturgic, cu o teatralitate îmbelșugată și afișată. Exegetul enumeră exemple edificatoare ce îi susțin argumentația.

O argumentație bazată pe lecturi alese ce îi îngăduie lui Răzvan Ionescu, așa după cum spuneam la începutul acestor însemnări, anvergură și temeritate. Caragiale credea că scrierea de cărți nu poate fi decât de două feluri – cu har și fără. Cartea *Când Sfinții mergeau la teatru – Ecouri dintr-un altfel de Bizanț* aparține, fără doar și poate, primei categorii.

Răzvan Ionescu, *Când Sfinții mergeau la teatru. Ecouri dintr-un altfel de Bizanț*; Editura Curtea veche, București, 2007.

Sebastian și personajele sale

În anul centenarului nașterii autorului *Stelei fără nume*, un grup de cadre didactice de la Catedra de limba și literatura română a Universității „1 Decembrie” din Alba Iulia ne pune la dispoziție, sub coordonarea lui Constantin Cubleşan, un util instrument de lucru intitulat *Mihail Sebastian – Teatru – Dicționar de personaje*, tipărit la Editura Hasefer din București. Respectiva Catedră nu e la prima întreprindere de acest gen, cea consacrată lui Mihail Sebastian fiind precedată de un dicționar care inventariază personajele din literatura dramatică a lui I.L. Caragiale și de un altul similar dedicat personajelor din teatrul blagian. Ambele, din păcate, nu îndeajuns de cunoscute.

Din punct de vedere metodologic, articolele par a ține cont de definiția lui Patrice Pavis (*Dictionnaire du Théâtre*, Editions Sociales, Paris, 1980) care consideră că „personajul (rebotezat *agent*, *actant* sau *actor*) e conceput asemenea unui element structural ce organizează etapele povestirii, construiește fabula, ghidează materia narativă în jurul unei scheme dinamice, concentrând în el un fascicul de semne în opoziție cu cele ale altor personaje”. Subiect al enunțării, personajul este, în opinia lui Anne Ubersfeld (cf. *Lire le théâtre*, Editions Sociales, Paris, 1977) subiectul unui discurs, făcând parte din mai multe structuri pe care le putem numi sintactice. Personajul e echivalentul unui cuvânt (lexem) și acționează ca atare în structuri sintactice, de ordin actanțial sau auctorial.

„Definițiile” din *Dicționarul* ce face obiectul acestor însemnări sunt, cu mici excepții neesențiale, concepute în cheie tradițională. Au însă calitatea esențială de a nu fi simple „caracterizări ale personajelor” de factură școlărească. Punându-l în relație cu alte personaje, autorii articolelor (Constantin Cubleşan, Lucian Bâgiu, Gabriela Chiciudean, Ileana Ghemeș) izbutesc aproape de fiecare dată să ofere o imagine dinamică asupra ponderii eroului examinat în ansamblul construcției dramatice, insistând cu folos asupra chipului în care acesta influențează ori determină esențial acțiunea piesei din care face parte. Altfel spus, personajul e tratat nu izolat, ci „în rețea”. Sunt inventariate deopotrivă personajele care apar aievea (li se evaluează statutul de personaj principal ori secundar), dar și cele evocate, așa cum e cazul lui Alexandru cel Mare ori al Ministrului Ichim în *Ultima oră* sau al astronomilor Kepler, Copernic și Herschel ori al membrilor clanului Chiroiu – Grigorescu în *Steaua fără nume*. Decizia de a consemna și această categorie a personajelor evocate mi se pare cât se poate de îndreptățită, deoarece,

Într-un fel sau altul, ele determină acțiunile ori traiectul personajelor vizibile. Spre exemplu, simpla pronunțare a numelui ministrului Ichim îl determină pe ministrul Brănescu să devină încă și mai servil față de Conul Griguță Bucșan, tot așa cum clanul Chiroiu – Grigorescu e simptomatic pentru „gura târgului” terorizantă pentru profesorul Miroiu sau pentru colegul său, Udrea, „gură a târgului” ignorată în schimb de Mona. Ceva mai discutabilă e inserarea unui articol aparte dedicat redacției ziarului *Deșteptarea*. E adevărat că umanitatea din acel spațiu e relevantă într-o bună măsură pentru condiția presei române interbelice. Dar, în acest caz, de un tratament similar se cuvenea să beneficieze Pensiunea Weber din *Jocul de-a vacanța*.

Un cuvânt înainte semnat de Constantin Cubleşan e lămuritor pentru metoda de lucru dar și pentru *atitudinea* pe care autorii *Dicționarului* au adoptat-o asupra personajelor. Acestea sunt clasificate nu neapărat în *învinși și învingători*, fiindcă astfel de atitudini tranșante nu sunt în spiritul operei lui Mihail Sebastian, ci în „fragile, visătoare, idealiste” pe de o parte, respectiv, „grosolane, dar practice, agresive”, pe de alta. Iată și justificarea opțiunii, așa cum este ea formulată de coordonatorul lucrării: „Oameni ca Ștefan Valeriu, Miroiu sau Andronic, par înfrânți și părăsesc scena, dacă nu sfârșiți, oricum, cu decentă și eleganță. Ce câștigă în schimb ceilalți? Iarăși nimic. Pentru că, prin toate demersurile lor, nu caută decât să se asigure că viața lor *terre à terre* nu poate fi tulburată, nici nu-și doresc ceva în plus”. Diferența dintre cele două categorii fundamentale o face *poezia*, „în favoarea căreia Mihail Sebastian pledează ca pentru o șansă superioară de salvare a umanității, a existențialității, din fața unui mecanism brutal de desconsiderare, de strivire, în ultimă instanță, a oricărei forme de manifestare liberă a personalității.” Există însă și o a treia categorie de personaje – „cele ce stimulează, întrețin și dau dimensiunea visului celor dintâi. Sunt personaje misterioase, tulburătoare, ce aparțin și ele aceleiași lumi maculate, dar care au disponibilitatea de a se angaja sufletește și... *gospodărește* într-o eventuală posibilă finalizare, în real, a iluziilor”. Cel mai relevant personaj din această a treia categorie stabilită pe urma unui articol scris de regretata Dana Dumitriu e, neîndoielnic, Magda Minu din *Ultima oră*.

Cartea Mihail Sebastian – Teatru – Dicționar de personaje se slujește de o bogată bibliografie, convocând mai tot ceea ce s-a scris despre Mihail Sebastian, deopotrivă în cărți ori periodice. Din motive ce țin de precaritatea instrumentelor de documentare aflate la îndemâna cercetătorilor teatrului românesc, datele referitoare la diversele puneri în scenă ale pieselor lui Sebastian sunt destul de sărace, lucru cu onestitate recunoscut de autori într-o *Notă asupra ediției*. Iată, așadar, cum deficiențe cunoscute și recunoscute de toți se decontează cu regret asupra altor cercetări, în vreme ce eforturile celor ce se străduiesc să mai diminueze din golul imens de informație sunt privite cu superioritate de diverși și preinși „factori responsabili”. Nici iconografia cărții nu e din cale-afară de bogată, aici de vină fiind lipsa de colaborare din partea unora dintre instituțiile ce au avut în repertoriu piese de Mihail Sebastian, dar au rămas insensibile la apelurile autorilor *Dicționarului* de a le pune la dispoziție fotografiile așteptate. Altă meteahnă cât se poate de românească. Cu toate aceste minusuri, *Mihail Sebastian – Teatru – Dicționar de personaje*, e o carte ce se cuvine apreciată prin tot ceea ce are ea cu adevărat bun.

Constantin Cubleşan (coordonator), *Mihail Sebastian – Teatru – Dicționar de personaje* ; Editura Hasefer, București, 2007.